

AUTOŘI

- Mgr. Tereza Benešová, Ph.D., Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava
- PhDr. Martin Dolejš, Ph.D., Katedra psychologie FF UPOL

ADOLESCENTI S PAS V KYBERPROSTORU

VARIABILITA ZKUŠENOSTI OPTIKOU KVALITATIVNÍHO VÝZKUMU

Obr. 1

Obr. 2

KATEGORIE/ TYP	TYP SMÍŠENÝ	TYP AKTIVNÍ - ZVLÁŠTNÍ	TYP PASIVNÍ	TYP OSAMĚLÝ	TYP FORMÁLNÍ
Motivace vstupu do online světa	Multiplikace vztahů	Snaha někam patřit	Hra	Zájmy	Zájmy
Způsoby užití internetu	Sociální síť, příležitostné hraní, stahování filmů	Hraní, příležitostné sociální síť, vyhledávání informací	Extenzivní hraní, vyhledávání informací	Vyhledávání informací, příležitostné hraní	Vyhledávání informací, stahování hudby
Komunikační role internetu	Pomáhá zvládat konflikty a usnadňuje seznamování, vztahy	Pomáhá v navazování vztahů a sdělení pocitů	Pomáhá zvládat konflikty	Komunikace mimo školu	Sebevýjádření
Kompenzační funkce aktivit na internetu	Uklidnění stres, depresivní nálada	Sebevědomí, školní úspěšnost	Sebevědomí	Prostředník ke kompenzační aktivitě, která se odehrává častěji v reálném světě	Prostředník ke kompenzační aktivitě, která se však odehrává v reálném světě
Vztah uživatele k online riziku	Poučený uživatel – networker	Afilace k riziku – experimentátor	Poučený uživatel – expert	Uživatel v bezpečné zóně – pohyb po známé mapě	Uživatel v bezpečné zóně – vědomá izolace
Sociální identita ve vztahu k online a offline světu	Rovnocenná sociální identita mezi online a offline světem	Snaha o začlenění do online světa: pozice hledání identity	Zakotvení sociální identity v online světě: pozice insidera	Uzavřená identita mimo online i offline svět	Izolovaná identita v online i offline světě

CÍLE

- Detailně zmapovat zkušenosti a prožívání online světa adolescenty s diagnózou z okruhu poruch autistického spektra.
- Popsat a interpretovat zkušenost adolescentů s PAS zejména v souvislosti s identifikací příležitostí a rizik jejich pohybu v online prostředí.
- Zachytit případné rozdíly ve zkušenostech a prožívání v souvislosti s odlišnými typy sociálního chování u PAS v online prostředí.

TEORETICKÁ VÝCHODISKA A PŘEDPOKLADY

- Internet je vnímán jako vhodné médium pro psychosociální intervenci u lidí s PAS, ke zmírnění jejich komunikačních, sociálních a behaviorálních deficitů (Parsons et al., 2019).
- Z výzkumů nevyplývá signifikantní rozdíl v čase stráveném na internetu dospívajícími s typickým vývojem a s PAS, avšak rozdíl je ve způsobu užívání internetu (Koumpouros & Kafazis, 2019).
- Lidé s PAS reprezentují v reálném (offline) světě sociálně zranitelnou skupinu a je otevřenou otázkou, jak se specifika této skupiny projevují online (Stiller & Mößle, 2018).

METODOLOGICKÁ VÝCHODISKA

- Záměr porozumět žité zkušenosti jedince s PAS a vystoupit z běžné optiky intaktní populace.
- Zvolen idiografický přístup s přihlédnutím k intersubjektivní variabilitě zkoumaného jevu.
- Typologicky pokrýt pět typů sociální interakce definovaných u poruch autistického spektra (typ smíšený, osamělý, pasivní, aktivní-zvláštní, formální).

RIZIKA

- Verbální sdělení mezi participantem výzkumu a výzkumníkem může narážet na specifika autistického myšlení a odlišného vnímání významu v celkovém kontextu situace.
- Snaha o exploraci subjektivní zkušenosti a její interpretaci vyžaduje citlivé odlišení, kdy je interpretace vedena v kontextu výzkumníkovy zkušenosti a kdy smysl vyvstává v intencích originální autistické situace a prožitku.

PRŮBĚH VÝZKUMU

V průběhu výzkumu iterace v krocích (viz Obr.1) od výzkumné sebe-reflexe přes širší výběr participantů, korekci výchozích konceptů, focus group a konečný úzký výběr participantů pro polostrukturované interview, kontextualizaci dat a analýzu.

Z VÝSLEDKŮ

Zjištění rozdílných zkušeností a strategií používání internetu v souvislosti s typy sociální interakce v PAS (viz Obr.2).

Napříč sledovanými případy výhoda online komunikace, spojená s lepším porozuměním a sebekontrolou při sociální interakci, snadný přístup k osobním zájmům, internet jako zdroj vyšší sebedůvěry, seberealizace, kompenzace jazykových a sociálních deficitů a navození relaxace.

Typ smíšený vstupuje do online prostředí primárně pro možnost navázání či udržování vrstevnických vztahů, zároveň inklinuje nejvíce k rizikové formě navazování kontaktů na internetu.

Pro typ aktivní-zvláštní je pohyb v online prostoru zdrojem vyšší sebedůvěry a místem, ve kterém může zakoušet pocit začlenění do vrstevnické skupiny. Inklinuje k porušování bezpečných hranic a experimentování v online prostoru.

Pro typ pasivní je online prostředí zdrojem sebedůvěry, kde může na rozdíl od reálného světa naplnit potřebu kolektivní hry, přičemž inklinuje k riziku extenzivního hraní online her.

Osamělý i formální typ se sociální interakci na internetu spíše vyhýbají, i pro ně je ale online prostředí důležitou oblastí, kde lze posilovat autonomní zájmy. Jejich způsob užívání internetu se vyznačuje vyšší mírou stereotypního chování a zároveň dodržováním pravidel uživatelské bezpečnosti.

LITERATURA

- Koumpouros, Y., & Kafazis, T. (2019). Wearables and mobile technologies in Autism Spectrum Disorder interventions: A systematic literature review. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 66.
- Parsons, S., Yuill, N., Good, J., & Brosnan, M. (2019). Whose agenda? Who knows best? Whose voice? Co-creating a technology research roadmap with autism stakeholders. *Disability & Society*, 1-34.
- Stiller, A., & Mößle, T. (2018). Media use among children and adolescents with autism spectrum disorder: A systematic review. *Review Journal of Autism and Developmental Disorders*, 5 (3), 227-246.
- Suchá, J., Dolejš, M., Pipová, H., Maierová, E., & Čakirpaloglu, P. (2018). *Hraní digitálních her českými adolescenty*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.